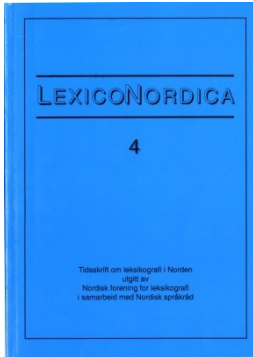

LexicoNordica

Titel:	Ordbogersuaq, den store grønlandske ordbog, der ikke blev til noget – nogle etnopolitiske overvejelser	
Forfatter:	Per Langgård	
Kilde:	LexicoNordica 4, 1997, s. 83-101	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Per Langgård

Ordbogersuaq, den store grønlandske ordbog, der ikke blev til noget – nogle etnopolitiske overvejelser

At the fall session of 1978 in Greenland's Provincial Council a proposal concerning the compilation of a Greenlandic national (monolingual) dictionary, *Ordbogersuaq* was voiced. The proposal was well received, funding assured, and the job established, but unfortunately *Ordbogersuaq* was never realized.

It will be demonstrated how lack of manpower in the hectic years following the introduction of Home Rule in 1979 together with insufficient management and problems caused by a nationalistic attitude rendered the project impossible.

Finally a case is made to demonstrate how a polyfunctional version of *Ordbogersuaq* might be a realistic alternative in Greenland as well as in other minority languages via possibilities created with the modern technology.

En kort historie

I 1973 blev spørgsmålet om ordbøger til såvel skolebrug som til generelt brug overvejet mellem Skoledirektionen i Nuuk og det daværende ministerium for Grønland (herefter forkortet MfG). At dette skete i netop 1973 hænger sammen med, at det var i 1973 den nye grønlandske retskrivning blev vedtaget som afløser for den mere end 100 år gamle såkaldte "Kleinschmidts retskrivning" også kaldet "den gamle retskrivning". Behovet for nye ordbøger var således påtrængende på netop den tid. Det umiddelbare produkt af overvejelserne blev den grønlandsk-danske skoleordbog, "Ordbogi", der udkom i 1977.

Men faktisk afstedkom overvejelserne et andet, men knap så synligt resultat. Der blev nemlig gennemført en ministeriel udredning af det grønlandske ordbogsbehov i videste betydning, en udredning, der skulle blive startskuddet for *Ordbogersuaq*.

Som baggrund for overvejelserne om denne store – men altså ikke-eksisterende – ordbog skal sprogsituationen i Grønland i et kortere historisk perspektiv først ridses op. En vis viden om denne historie er nemlig en forudsætning for at forstå tankerne i det følgende.

De læsere, der kun har en begrænset viden om Grønland, vil med en høj grad af sandsynlighed komme til at forbinde en à to stereotyper, der tit forbindes med den 3. Verdens tidligere kolonier og/eller den 4. Verdens oprindelige folk, med forholdene i Grønland. Den ene er stereotypen om centralmagts totale negligering af marginalerne som

den fx er kendt fra de centraleskimoiske bands i Canada eller fra Amazonindianerne i Brasilien, den anden er stereotypen om centralmagtens totalt umodificerede etnocentrisme og den deraf følgende blinde moderniseringsproces uden hensyntagen til minoritetssprog og kulturtræk i den moderniserede kultur.

Ganske vist har Grønland været udsat for såvel negligeringen som etnocentrismen, men ingen af dem har nogensinde været drevet til de ekstremer, som kendes så mange andre steder fra. Man må altså ikke visualisere Grønland og herunder sprogforholdene i Grønland med de stereotyper, man måtte have fra fx arktisk Nordamerika, den norske Finmark, svenske Norrbotten, Kolahalvøen eller andre steder med isolerede og marginaliserede kulturer. Grønlands historie adskiller sig nemlig på en hel række områder radikalt fra andre oprindelige folks.

For det første har Grønland bortset fra Ammassalik distrikt levet i rolig kontakt med omverdenen i mange år, idet den permanente kolonisation startede i 1721. Til sammenligning kan det nævnes, at mange inuit på den anden side af Davis-strædet levede totalt isoleret helt ind i begyndelsen af det dette århundrede. Men den danske påvirkning af Grønland var frem til 1953 aldrig særligt massiv, hvilket vel først og fremmest skyldes, at der aldrig rigtigt har været god økonomi i Grønland. Det som nok er væsentligt i denne forbindelse er det forhold, at der mellem 1721 og 1953 fandt en rolig, men stabil udvikling sted. Når man altså undertiden hører, at Grønland i 1953 med et slag sprang fra stenalderen til atomalderen er dette ganske enkelt ikke korrekt.

Kulturtilnærmelsen mellem Grønlands oprindelige eskimoiske kultur og den importerede dansk-norske begyndte allerede tidligt. Først og fremmest blev jo Grønland kristnet forbavsende hurtigt i kraft af en missionsvirksomhed, der blev gennemført på grønlandsk, ikke på dansk. Missionen havde også den effekt, at analfabetismen i den grønlandske befolkning blev udryddet på et meget tidligt tidspunkt. Faktisk hævder en missionær allerede i 1825, at analfabetisme ikke længere eksisterer i Grønland. Som en tredje faktor bør det også nævnes, at pengeøkonomi, eller rettere en blandingsøkonomi gjorde sig gældende allerede i sidste århundrede.

Det særlige ved denne kulturtilnærmelse i kirke, skole og handel består deri, at den næsten fra begyndelsen foregik på grønlandsk og derfor opfattedes som integrerede elementer af den grønlandske kultur, hvilket igen ikke mindst skyldes en meget bevidst uddannelse af grønlandere som kateketer og handelsassistenter og en meget bevidst folkeoplysning iøvrigt. Seminariet, Ilinniarfissuaq, der altid har været helt eller delvist grønlandsksproget blev stiftet i 1845 og har været fastholdt siden. I 1861 påbegyndtes udgivelsen af den grønlandskspro-

gede avis, "atuagagdliutit", i 1862 introduceres det første tilløb til egne kommunalbestyrelser, de såkaldte "*paarsisut*", fra omkr. århundredskiftet vokser en lille, men ganske effektiv skreven litteratur frem. Osv. osv. Alt i alt må det konkluderes, at om end det gik stille og roligt i det gamle Grønland stod tiden dog meget langt fra stille. Som en slags toppen af denne kransekage udkom i 1951 den lille fine grønlandske ordbog, "ordbogêrak", som i enhver henseende er et rent grønlandsk produkt.

Anden verdenskrig og mere specifikt Danmarks Riges Grundlov af 1953 vendte op og ned på billedet af dette lidt men ikke helt negligerede grønlandske Grønland. Nu var det dansk sprog og dansk kultur, der blev promoveret, medens interessen for grønlandsk kultur og grønlandsk sprog var særdeles afdæmpet i såvel den grønlandske som den danske "offentlige mening". Fra Grønlands traditionelt monolingvalt grønlandske status gik der nu rundt regnet 20 år, hvor presset mod sprog og kultur var så udtalt, at mange begyndte at frygte et egentligt sprogskift. Epoken er blevet kaldt "daniseringsperioden". Men ganske hurtigt fik befolkningen – såvel den menige grønlænder som opinionsdannerne – øjnene op for de farer, der gemte sig i moderniseringen, og denne erkendelse gav stødet til fremvæksten af en efter grønlandske forhold usædvanligt skarpt formuleret nationalisme vendt mod de danske *kulturimperialister* og til den "kulturrevolution", der førte til etableringen af Hjemmestyret i 1979.

Det skal også nævnes, at denne historie har afstedkommet en noget overraskende tosprogssituation i Grønland. Før 1950 var samfundet som sagt monolingvalt grønlandsk, i 50-erne og 60-erne voksede en høj grad af tosprogethed frem, som nævnt i en sådan grad, at mange begyndte at befrygte selve det grønlandske sprogs eksistens. Denne udvikling blev dog dramatisk standset af nationalismen i 70-erne. Faktisk er det helt almindeligt, at nutidens unge (dvs. generationen født omkr. 1980) igen er grønlandsk monolinguale.

Der er et forhold, der skal understreges meget tydeligt: Når der ovenfor er omtalt nationalisme og kulturrevolution, er der tale om udtryk, der skal forstås relativt. Befolkningen i Grønland formåede det kunststykke at gennemføre en revolution uden at dette kostede et eneste menneskeliv, ja det kan vist endda blive vanskeligt med sikkerhed at henføre så meget som en enkelt blodtud til denne revolution. Men alligevel er der tale om en ægte revolution. Den danske indflydelse og den danske kultur blev konsekvent problematiseret og den grønlandske dittos særstilling konsekvent forfægtet med en undertiden næsten monoman energi.

Det er denne "kultiverede" kulturgardist-holdning, der udgør det eneste forklaringskompleks, der kan forklare mange af de umiddelbart vanskeligt forståelige tiltag, der prægede *Ordbogersuaqs* korte liv.

Det første tilløb til Ordbogersuaq

Ankermanden i det ministerielle udredningsarbejde omtalt i første afsnit var fhv. skoledirektør, Christian Berthelsen, der også var redaktør af "Ordbogi". Udredningen havde form af en ganske kort notits på 6 sider, der i 1977 blev fremsendt til Landsrådets stående sprog- og retskrivningsudvalg, der så forelagde den og de deri indeholdte spørgsmål til landsrådet på efterårssamlingen 1977.

Grundlæggende rekommanderer MfG, at der snarest og med højst mulig prioritet udarbejdes en dansk-grønlandsk ordbog til afløsning for den gamle af Bugge et al. (DA-GRL 1960), og at der med anden prioritet udarbejdes en grønlandsk-dansk ordbog. Det skal bemærkes, at begrundelsen for sidstnævntes lavere prioritering ikke er kvalitativ, men alene skyldes, at skoleordbogen "Ordbogi" netop da stod foran udgivelse. Endelig rekommanderer MfG, at der udarbejdes en stor grønlandsk ordbog efter principper, der meget svarer til principperne i den store danske ordbog. Det hedder om denne ordbog (BILAG77:109):

Udgivelsen af den store grønlandske ordbog (c) forekommer at være et mere langsigtet projekt, og det vil ikke være hverken rimeligt eller realistisk at prøve på at fremskynde dette arbejde på bekostning af arbejdet med de øvrige ordbøger.

Referatet af den påfølgende debat i rådet er fyldig og antyder, at emnet har været varmt. Specielt den senere landsstyreformand, Jonathan Motzfeldt, og rådets nestor, Jørgen C. F. Olsen, talte varmt imod MfG's rekommandationer og prioriterede ubetinget den store ordbog. Afslutningsvis blev afstemningen da heller ikke som antaget af MfG et valg mellem de tosprogede ordbøger på den ene side og den store nationale ordbog på den anden, men et valg mellem forskellige tidsmodeller for den store ordbog. Formanden formulerede afstemningstemaet således (GRL77:32):

1. Hvor mange går ind for, at udgivelsen af den store grønlandske ordbog under alle omstændigheder prioriteres højest?

2. Hvor mange går ind for, at udgivelsen af den store grønlandske ordbog prioriteres så højt, at sagen fremmes mest muligt, men uafhængigt af arbejdet med udgivelsen af de mindre ordbøger?¹

For den højeste prioritet stemte 9 medlemmer, 5 stemte for den lavere prioritering og 2 undlod at stemme. Det er således helt entydigt, at ønsket om en national ordbog var meget stort, stort nok til at overskrive de meget klare advarsler, som ministeriet og i nogen grad sprog- og retskrivningsudvalget havde givet².

Endelig skal det ad denne sagens "forhistorie" nævnes, at der i 1977 ikke blev afsat egentlige penge til ordbogen, men det besluttedes, at bemyndige landsrådets forretningsudvalg til at optage forhandlinger med de berørte myndigheder (GRL77:262).

Begyndelsen

Det som må siges at være *Ordbogersuaqs* egentlige starttidspunkt er nok det symposium, der blev afholdt i Nuuk i det tidlige forår 1978. I projektgruppen sad medlemmerne af sprog- og retskrivningsudvalget³, professor Robert Petersen fra Københavns Universitet, Chr. Berthelsen fra MfG samt Karl Elias Olsen, der dengang var forstander på Knud Rasmussens højskole i Sisimiut. Denne gruppes forslag til en stor ordbog blev forelagt landsrådet den 4.10.78.

Ordbogersuaq blev omtalt som en "semantisk ordbog", der tydeligt var inspireret af den store danske ordbog, til hvilken der da også refereres hyppigt under møderne. Projektgruppen forestillede sig den i 8–10 bind sat i tospaltet A5 format. Sidetallet blev anslået til at komme til at ligge mellem 1850–2300 sider, prisen til at være ca. 5,5 mio og produktionstiden fra første ansættelse til færdig bog blev anslået til at være et sted mellem 5 og 7 år. Redaktionen blev foreslået sammensat af professor Robert Petersen, Lars Møller Lund, Ole Brandt samt Isak

¹ Den danske formulering er ganske uklar, men det fremgår af andre passager i referatet, at der med den menes, at arbejdet med den store ordbog skal etableres, men med en lav prioritet således at arbejdet med de tosprogede ordbøger ikke bremses. Den grønlandske formulering (*Kalâtdlit-nunâne landsrådip okalokatigissutai 1977 p. 37*) er omend ikke meget klarere så dog lidt klarere " .. kisiáne ordbogit mingnerussut nakiternekarnigssānik sulinermut píssutáusanane?"

² Udvalgets forelæggelse af notatet var bemærkelsesværdigt loyal mod MfG's redegørelse og må siges absolut ikke at indholde noget, der kan tolkes som en uenighed med redegørelsen.

³ Landsrådets sprog- og retskrivningsudvalg var siden 1959 et stående 5-mands udvalg under landsrådet. Det dengang aktuelle udvalg var nedsat i foråret 1975 og omfattede følgende personer: Lars Møller Lund (formand), Ole Brandt, Alibak Steenholdt, Isak Heilmann og Hendrik Lennert.

Heilmann. De tre sidstnævnte havde alle sæde i sprog- og retskrivningsudvalget, og de var alle læreruddannede.

Den foreslåede stab havde en noget utraditionel sammensætning. Den bestod af (i) de 4 redaktører, der tilsammen forventedes at bidrage til arbejdet med ca. et årsværk fordelt over godt 5 år, altså med omkr. 5% af et årsværk pr. redaktør pr. år, (ii) korresponderende medarbejdere svarende til godt eet årsværk for en seminarieuddannet person pr. år, (iii) den faste stab, der i hvert af de 5 produktionsår bestod af en halvtids sekretær, en halvtids seminarieuddannet medarbejder, een fuld AC-stilling og en gæsteforskerstilling svarende til 1/3 AC-stilling. Hvis disse normeringer og honorarernes modsvarigheder i sammenlignelige stillinger grupperes, når vi frem til et forsigtigt skøn, ifølge hvilken *Ordbogersuaq* skulle kunne kompileres, redigeres og korrigeres for i alt 3 HK mandeår, 8 AC mandeår samt 11 lærermandeår.

Også den enkelte artikels struktur havde man formået at fastlægge under mødet. Denne artikelstruktur giver anledning til en række observationer, hvorfor jeg trods længden skal bringe den i sin helhed inkl. det eksempel, der blev forelagt landsrådet ved den lejlighed. Opstillingen samkører det dansksprogede referat (GRL78–EFTER-ÅR:91) med det primært grønlandsksprogede bilag optrykt i samme kilde p. 322–323:

Beskrivelsen på dansk som forelagt Landsrådet		Bilagets eksempel
Opslagsordets grammatiske identitet		iffiaq I (t) -t
Udtale		[if:iAq]
Betydning		iffiugaq/iviliaq iffiaq qernertoq
Oprindelse		ivik
Stavemåde efter den gamle retskrivning		igfiak
Thuledialekt		
Angmagssalikedialekt		
Andre dialekter		timiusiaq/tiggaliaq
Ordets betydning på dansk		rugbrød(et)
Ordets betydning på engelsk		rye bread
Eksempler fra ordets anvendelse i litteratur, radio og dagligtale		Iffiaanngitsut sussaanngillat! Iffiaminersuaq taqamoq! Kitseriikkanik iffiarsivoq
Ordets synonymmer evt. homonymer		ivigartariaq/ ivikkanik ikaartitigaq
Opslagsordets grammatiske identitet		iffiaq II (t) -t
Udtale		[if:iAq]
Betydning		ivigartariaq
Oprindelse		ivik
Stavemåde efter den gamle retskrivning		igfiak

Thuledialekt		
Angmagssalikdialekt		
Andre dialekter		ivikkiaq/ivigartariaq
Ordets betydning på dansk		høbjærger(en)
Ordets betydning på engelsk		haymaker
Eksempler fra ordets anvendelse i litteratur, radio og dagligtale		Ataataga qanga Saalumut iffiartarallarmat ilaasarpugut
Ordets synonymer evt. homonymer		iffiugaq/ivikkanit sanaaq

Opslagsordets grammatiske identitet		iffiaq III (t) -t
Udtale		[if:iAq]
Betydning		ivinnit sanaaq/ ikaartiterilluni ivikkiaq/ ivinnit nuiroragaq
Oprindelse		ivik
Stavemåde efter den gamle retskrivning		igfiak
Thuledialekt		
Angmagssalikdialekt		
Andre dialekter		nuiroragaq
Ordets betydning på dansk		sivarbejde(t)
Ordets betydning på engelsk		basketwork
Eksempler fra ordets anvendelse i litteratur, radio og dagligtale		Anaana iffiaminik takornarianut tuniniaasalerpoq.
Ordets synonymer evt. homonymer		iffiugaq/ivigartariaq

Såvel artikelopbygningen som eksemplerne kan give anledning til mange kommentarer. Enkelte af disse vil der blive vendt tilbage til nedenfor, men forinden skal historien om *Ordbogersuaqs* forhistorie afsluttes, hvorfor der på dette sted kun skal anføres de kommentarer til artikelformatet, som fulgte med forelæggelsen dengang i 1978.

I sin forelæggelse mente formanden, at de 5 første felter ikke giver anledning til kommentarer. Om felterne 6–8 fastslog han, at de manglende oplysninger om dialekter i eksisterende ordbøger ikke er udtryk for et tilvalg men for et fravalg på grund af mangelen før da "på såvel kvalificeret arbejdskraft som økonomiske ressourcer." Disse mangler mente han nu så tilpas løste, at tiden var inde til at medtage også denne type informationer.

Endelig udtalte han – og der citeres igen en meget lang passage, fordi netop dette var den helt centrale anstødssten og som det skulle vise sig en af de alvorlige belastninger i arbejdet.

Måske kan det synes noget søgt, når projektgruppen under punkterne 9 og 10 har foreslået medtagelse af betydningen af opslagsordet på dansk og engelsk, al den stund ordbogen tænkes at være grønlandsksproget. Når projektgruppen alligevel har foreslået dansk og engelsk som elementer i ordbogen, er det sket ud fra følgende hensyn:

Hvad dansk angår, er projektgruppen af den opfattelse, at mange børn og unge i Grønland er dobbeltsprogede eller befinder sig et sted

mellem grønlandsk og dansk. Ved at medtage dansk har man ønsket at stimulere deres interesse for det grønlandske sprog, ligesom dansk-sprogede personers mulighed for at kunne identificere ordets betydning på dansk er tilgodeset.

Projektgruppen er vidende om, at der i Canada og i Alaska netop i disse år er bestræbelser i gang for at få udgivet ordbøger på inuit-sprog med henblik på at opbygge mere ensartet retskrivning. Derfor er der foreslået medtagelsen af engelsk for på denne måde at støtte de igangværende bestræbelser.

Forslagets modtagelse

Landsrådets beslutning om at fremme Ordbogersuaq var absolut unison. Flere medlemmer udtalte positivt deres støtte og ingen satte spørgsmålstegn ved projektet og efter behandlingen i økonomisk planlægningsudvalg blev der til ordbogsprojektet optaget 370.000 kr på landskassens budget for 1979 og 0,8 mio for hvert af de følgende overslagsår. Eller anderledes udtrykt: Sprog- og retskrivningsudvalget fik præcis hvad man ønskede sig på præcis det tidspunkt, man ønskede sig det.

Det videre forløb

Desværre viste det sig ikke ukompliceret at komme i gang med arbejdet. 1979 er ikke noget hvilket som helst år i Grønlands historie, det er nemlig det år, hvor Hjemmestyret blev indført og en af de allervæsentligste ændringer af Grønlands forhold fandt sted. Der var mange ting, der nu skulle bringes på plads, ændres eller etableres. Og ikke mindst de sproglige spørgsmål med deres høje symbolværdi kom til at fylde voldsomt meget i Hjemmestyrets første år. Fx vedtog tinget i foråret 81 et forslag om en forsøgsordning med henblik på at etablere det som et krav, at danskere skulle kunne tale grønlandsk. På samme samling skulle tinget tage stilling til et forslag om, at erstatte den radiospredte engelskundervisning med undervisning i østgrønlandsk og nordgrønlandsk i stedet for. Forslaget blev ikke vedtaget, men jeg nævner det alligevel her, fordi det siger noget om den ekstreme status, de sproglige spørgsmål havde, og fordi det hænger sammen med den af Ordbogersuaq-udvalget foreslåede lemmatisering som ovenfor omtalt. Som et sidste eksempel på det grønlandske sprogs enorme symbolbetydning kan det bemærkes, at landsstyremedlemmet for kultur

og uddannelse i forbindelse med behandlingen af dette forslag udtrykte det grønlandske sprogs betydning for Hjemmestyret ved direkte at sætte lighedstegn mellem den politiske beslutning om hjemmestyre og sproget i snæver betydning, idet han bemærkede: "at indførelsen af hjemmestyret i sig selv havde medført den efterlyste klare tilkendegivelse af vigtigheden af det grønlandske sprog ..." (GRLFOR 81:61).

Dette viste sig i forhold til det store ordbogsprojekt at være en problematisk tendens, ikke mindst fordi de personer, der kom til at agere i sådanne andre sproglige entrepriser var de samme personer, man året forinden forestillede sig i ordbogsredaktionen.

Ønsket om et eget grønlandsk universitet blev i disse år omsat til et konkret udvalg, der i 1981 kunne forelægge tinget loven om Ilisimatusarfik. (Ilisimatusarfik startede aktiviteterne i året 83/84). Ilisimatusarfiks første rektor og egentlige grundlægger er Robert Petersen, der som nævnt ovenfor var en af initiativtagerne bag den store ordbog.

Ønsket om at etablere et magtfuldt sprognævn til afløsning for det gamle Landsrådets sprog- og retskrivningsudvalg var i forvejen stort og blev yderligere forstærket, da Carl Christian Olsen, Pujo, i 1979 indvalgte i udvalget på forslag af Siumut i stedet for en mindre radikal person. Pujo var designeret – og også senere ansat – primus motor i ordbogsredaktionen, men nu brugte han mange kræfter på etableringen af Grønlands sprognævn og blev da også senere sprognævnets formand.

De her nævnte forhold skal kun opfattes som isolerede eksempler på et forhold, der prægede disse Hjemmestyrets første år: Der var meget i gære og der var meget der skulle nås. Og der var økonomi til at gøre ganske meget. Nationalismen var udtalt og chauvinismen befandt sig kun en hårsbredde under overfladen. Der skød nye institutioner op og de gamle institutioner, man havde overtaget fra MfG, blev grønlandiserede: Den traditionsrige "Kongelige Grønlandske Handel" blev til *Kalaallit Niuerfiat* (Grønlændernes handelsorganisation), "Landsbiblioteket" blev til *Nunatta atuagaateqarfia* (Grønlands bibliotek) og Grønlands Tekniske Organisation til konstruktionen *NunaTek*. Det næste skridt i denne grønlandisering bestod ofte i udskiftningen af en dansk institutionsleder med en grønlandsk. Og netop denne tendens kom til at skabe ganske store problemer.

Der var naturligvis en pris, der måtte betales for denne lidt euforiske tilstand. Ganske vist fandtes der dengang nogenlunde med finanser, men der manglede i høj grad ressourcepersoner. Så for veluddannede grønlændere – for ikke at tale om de ganske få grønlændere med kandidatexamen – var perioden udpræget sælgers marked. I den situation er det selvsagt næsten umuligt at rekruttere nogen som helst til det krævende men ikke særligt gloriøse job som menig ordbogsmedarbej-

der, når alternativet er at blive kontorchef i et ministerium, rektor for en uddannelsesinstitution eller overtage en stabsfunktion i fx ICC. For slet ikke at tale om at hente de hurtige profitter ved det dengang ekstremt lukrative rejfiskeri eller at skabe sig en gylden karriere som politiker.

Mulighederne var næsten legio – og det var næsten umuligt at finde medarbejdere til Ordbogersuaq, hvilket finanslovstallene tydeligt bærer præg af. Som det vel erindres var sprog- og restskrivningsudvalgets budgetter meget optimistiske med finanslovsbidrag på 370 tusinde i 79 og ca. 0,8 mio. de følgende 6 år. Det skulle vise sig umuligt overhovedet at forbruge disse bevillinger, Ved regnskabsaflæggelsen for 1979 ses det, at sprog- og retskrivningsudvalget havde et mindreforbrug på 156.000 kr. (eft80-bilag:123). I 1980 (eft81-bilag:290) igen et mindreforbrug på ca. 0,5 mio⁴. Endelig konstateredes det i forbindelse med efterårssamlingen 82 igen, at Ordbogsredaktionen ikke havde brugt sin bevilling. Faktisk var langt under halvdelen blevet forbrugt. I bemærkningerne hedder det (eft82-bilag:150) "Det meget væsentlige forventede mindreforbrug .. hænger dels sammen med mangel på kvalificerede ansøgere til jobbet som medarbejder ved Ordbogsredaktionen .. Besættelse af nævnte stillinger vil realistisk bedømt først kunne ske omkring 1. januar 1983."⁵

En kort digression om Oqaasiliortut

Grønlands sprognævn, der jo på mange områder kom til at spille ind i Ordbogersuaqs korte levetid, har allerede ved flere lejligheder været nævnt, og nævnet vil også indgå i overvejelserne i det følgende. Det er derfor på sin plads her før den egentlige analyse i det følgende at præcisere, hvad det er for et organ, der er tale om. Det gamle landsråd vedtog i 1959 at etablere et stående sprog- og retskrivningsudvalg. Dette udvalg levede en snes år et noget stille liv midt i den dengang fremherskende daniceringspolitik. Men med 70-ernes etniske mobilisering og den symbolværdi, der tillagdes det grønlandske sprog, voksede kravet om en synliggørelse af udvalget frem. I efteråret 78 tog man internt i udvalget hul på diskussionen om ændring af vedtægten, og denne diskussion fulgtes op det næste par år.

⁴ Dette tal er dog noget ugenomsigtigt, idet det bl.a. indeholder en overførsel fra 1979. Reelt mindreforbrug snarere 0,1 til 0,2 mio.

⁵ Faktisk fandt ansættelserne først sted i efteråret 1983 og da ikke som ansættelse af ordbogsmedarbejdere men som VIP ansættelser ved det nyetablerede Inuit Institut.

På efterårssamlingen 1981 (eft81:75 pp) førstebehandlede lovfor-
slaget om oprettelse af Grønlands sprognævn. Under forelæggelsen
pegede landsstyremedlemmet bl.a. på den opgave, at nævnet skulle (p.
78) "indsamle, registrere og godkende nye ord, former og vendinger,
herunder forkortelser ... at have det overordnede tilsyn med det igang-
værende arbejde med den store grønlandske ordbog". Inuit instituttet/
Ilisimatusarfik, der blev besluttet på samme samling, skulle påtage sig
rollen som sprognævnets sekretariat.

Debatten viste med al tydelighed at nogle af de karakteristiske træk
ved debatten fra de foregående år fortsat var gældende, idet tre temaer
prægede debatten: (i) Grønlandsk sprog er en afgørende faktor for
identiteten som grønlænder (ii) kravet til sprognævnet er af præskriptiv
art, puritanismen var udtalt, (iii) grønlandsk blev opfattet som et truet
sprog.

Ad dette sidste udtalte Mf. Otto Steenholdt (p. 79) sig meget kate-
gorisk: "Vort sprog er dømt til døden. De mennesker, der gerne ville
værne om vort sprog er enten døde eller har mistet modet og er blevet
tavse."

Loven om Oqaasiliortut/ Grønlands sprognævn blev vedtaget på
forårssamlingen 82.

Analyse

Ordbogersuaq blev sat på bedding under megen politisk og folkelig
opmærksomhed, men der er ikke kommet noget ud af arbejdet. Eller
rettere – der er ikke kommet nogen ordbog ud af arbejdet. Til gengæld
er der kommet noget andet, som måske eller måske ikke kan få stor
betydning for den næste *Ordbogersuaq*. Men den konkrete
Ordbogersuaq blev ikke til noget. De synlige rester af det store projekt
består af

1. et skab fuldt af kassettebånd med optagelser af især ældre
grønlændere – såvel talere af standard vestgrønlandsk som
dialekttalere.
2. nogle kasser med transskriptioner af nogle af båndene
3. nogle kasser med maskinskrevne lister med højst forskelligartede
termer fra forskellige kilder. Om disse sidste gælder det, at man
meget ofte ikke med sikkerhed kan afgøre, om de enkelte ord er
excerpter eller neologismer/ konstruktioner. Og hvor dette er muligt
kan man ofte ikke afgøre, hvor excerperterne kommer fra – og altså
hvilken kontekst de er taget ud af – eller hvem der har udtænkt
neologismen.
4. nogle kasser med helt uordnet materiale
5. en snes MB indtastninger af to ældre ordbøger.

For at forstå, hvorfor det gik som det gjorde, må mindst 3 forskellige men indbyrdes forbunde årsagskomplekser inddrages. Der har tydeligvis været svære rekrutteringsproblemer og tunge organisatoriske problemer. Disse skal nedenfor behandles i afsnittet om *Personproblemerne*. Der var også problemer med at fastholde en almindelig accept af, at det var netop den monolinguale ordbog, der skulle sættes på. Der var nemlig mange, der følte behovet for en moderne dansk-grønlandsk oversættelsesordbog meget, meget påtrængende. Dette problem skal nedenfor behandles under *Genreproblemerne*. Endelig var der alt for mange uafklarede spørgsmål om datafangsten og alt for mange uafklarede spørgsmål af rent lingvistisk deskriptiv art, problemer der nedenfor skal søges behandlet samlet under overskriften *De leksikologiske problemer*. Problemkomplekserne skal her behandles så isoleret, som det nu engang er muligt at behandle dem, men det skal igen understreges, at dette er en kunstig forenkling, idet problemerne som nævnt er indbyrdes forbundne.

Personproblemerne

Projektet har tydeligvis været belastet af svære rekrutteringsproblemer og tunge organisatoriske problemer. Organisatoriske problemer i stort skal der ikke ofres mange ord på. De er velkendte for alle, der på en eller anden måde har været involveret i ordbogsarbejde. Til gengæld kan det måske forekomme sprogfolk i det arbejdsløshedsplagede Norden overraskende, at der kunne være problemer med at rekruttere medarbejdere i en situation, hvor projektet havde penge nok og utvivlsomt kunne have fået endnu flere, hvis der havde foreligget et dokumenteret behov.

Problemet hænger for det første sammen med det simple faktum, at der ikke fandtes formelt uddannede, grønlandsksprogede personer ledige på markedet. I det hele taget fandtes der i det unge hjemmestyrede Grønland meget, meget få grønlændere med en videregående uddannelse i det hele taget⁶. Således var der i 1979, da arbejdet blev påbegyndt, kun to grønlandske akademikere med en fagsproglig uddannelse. De er begge eskimologer uddannet i Holtved-traditionen. Dvs., en uddannelse, der vægter antropologiske og sproglige elementer og metoder ca. lige meget. Og der var heller ikke rigtigt kandidater til stillingerne blandt ikke-grønlændere. Der er nemlig ikke ret mange, der

⁶ Den totale – kumulerede – produktion af grønlandsksprogede grønlændere med en kandidatuddannelse var dengang omkr. en halv snes, hvoraf ca. halvdelen var jurister.

taler grønlandsk i det hele taget, og blandt disse få findes højst en håndfuld, der har den nødvendige sproglige performans til og modet til at indgå i et sådant rent grønlandsksproget projekt. Og for samtlige disse – grønlandere og danskere – gjaldt det, at de alle havde gode fuldtidsstillinger og iøvrigt interesser, der ikke netop var ordbogsarbejde.

Naturligvis kendte idegruppen bag *Ordbogersuaq* denne arbejds-markedssituation, men den blev ikke betragtet som et afgørende handi-cap for projektet. Dette kan måske godt virke overraskende for udenforstående, men det hænger for en stor dels vedkommende sammen med den dengang herskende – og omend nærmest latent så dog endnu eksisterende – mistillid til de som de opfattedes rigide danske krav om formalia og den parallelle tillid til at der eksisterer særlige grønlandske alternativer. Hjemmestyret er ikke bygget af akademikere. Ideologien bag det er udtænkt af og realisationen af det er gennemført af en gruppe grønlandske politikere og embedsmænd, der alle er mellemuddannede: En telegrafist, en exam.theol. og en translatør skiller sig ud men ellers består gruppen primært af folkeskolelærere og socionomer.

Hvis man kan tale om noget så upræcist som en "samfundsattitude" var det dengang den, at formelle uddannelser var inferiøre i forhold til det essentielle, nemlig at være grønlander og at kunne tale grønlandsk. Og hvis man tror på denne forudsætning – eller i det mindste accepterer forudsætningens immanente logik – giver det jo god mening at forestille sig *Ordbogersuaq* tilvejebragt af en gruppe ikke helt specificerede grønlandere. For med den forudsætning bredes jo arbejdsmarkedet voldsomt, idet især lærere fra den hæderkronede seminarieuddannelse fra Ilinniarfissuaq, men også HK gruppen hermed udgør potentielle ordbogsredaktører.

Summa summarum kom arbejdet i gang omend lidt halvhjertet. Først med en 1/2 AC-er og en halv HK-er, siden godt et år med ca. 1/4 AC (fordelt på flere personer), 1/2 HK og en hel lærer. Fra 83/84 er det ikke længere muligt at udskille ordbogsredaktionen fra sprognævnets sekretariat fra det opstartende universitet, Inuit instituttet, således at man med næsten lige god ret kan hævde, at der fra da af var fuld bemanning på ordbogen, som man kan hævde, at der fra 83/84 slet ingen bemanning var tilbage.

Netop dette udgør et af de helt store problemer i arbejdet: Der var ingen af AC-medarbejderne, der ønskede at definere sig selv primært som medarbejdere ved ordbogen. To af dem havde mere end travlt med at etablere det fremspirende universitet som hhv. rektor/ideolog og lektor/praktisk gris, og een havde rigeligt at gøre med at være formand for et fremspirende sprognævn ud over at være lektor ved det nye universitet. Så i en periode var det kun den menige, seminarie-

uddannede medarbejder, der passede ordbogen. Men det gjorde han kun ind til Inuit instituttet første gang optog studerende (det var i februar 1984), for så forlod han sin stilling for i stedet at blive student.

Og det leder så frem til det andet forhold, som viste sig at være et stort problem. Faget grønlandsk (NB: Grønlandsk som modersmål) profileredes og professionaliseredes som nævnt i indledningen stille og roligt frem mod 1953, hvor attituderne totalt ændredes. Så i ca. en generation lå faget reelt stille. Der fandt ingen faglig fornyelse sted og hvad næsten værre var, så døde – helt konkret – den gamle ekspertise efterhånden. Så da modersmålsfaget i den etniske mobiliserings tidsalder vendte tilbage i fokus, vendte det tilbage formidlet med en voldsom emotionel ladning, men uden teknisk viden om sproget i sprogets bærere.

Og dette blev, hvor ufatteligt det end måtte lyde, ikke engang oplevet som et rigtigt problem. For teknisk lingvistisk viden i europæisk betydning var nemlig en kvalitet, der blev sat alvorlige spørgsmålstegn ved. Det grønlandske sprog – og i øvrigt også den grønlandske litteratur – havde en sådan symbolsk vigtighed, at det nærmest var profant at analysere det. Det skulle erkendes og føles på en særlig, grønlandsk måde. Endvidere var det så unikt, at det slet ikke lod sig beskrive med de imperialistiske latinske traditioner, men måtte beskrives med et særligt grønlandsk apparat, der endnu ikke var udviklet, men som snarest måtte udvikles⁷.

Sådanne holdninger og mytedannelser er nu fortid i Grønland, men medens *Ordbogersuaq* levede var det nutid. Og det turde vel være overflødigt at nævne, at principiel modvilje mod analytisk tænkning som sådan er uheldig for en ordbogsredaktør! Men sådant kunne man helt enkelt ikke sige højt dengang.

Genreproblemerne

Og selv om man havde formået at klare personaleproblemerne ville dette endda næppe have været nok til at redde projektet. Der var nemlig

⁷ Det turde være overflødigt at nævne, at sådanne rent ideologiske forhold kan influere meget direkte på uddannelse og forskning som det fx er set i det tidligere Sovjet. Så ekstreme er forholdene langt fra i Grønland, men attituder som de nævnte har haft en voldsom og voldsomt negativ indflydelse på uddannelserne. Faktisk er der uddannet en hel generation modersmålslærere med så store mangler i deres metasproglige kapacitet, at man ofte fra dem kan høre så overraskende synspunkter som eksempelvis, at der ikke findes verber og nominer på grønlandsk, eller at begreber som subjekt og objekt slet ikke kan appliceres på grønlandsk men kun på europæiske sprog.

mange andre problemer end personspørgsmålene, der pressede sig på. Herunder ikke mindst genreproblematikken.

Der viste sig nemlig meget hurtigt problemer med at fastholde den almindelige accept af, at det var den monolinguale ordbog, der skulle sættes på. Ganske vist stod nationalismen stærkt i begyndelsen af 80-erne, og der kan ikke herske tvivl om, at den almindelige mening var, at det var den nationale grønlandske ordbog, der måtte fremmes. Men meget, meget hurtigt begyndte især politikere og embedsmænd af enhver art at føle behovet for en moderne dansk-grønlandsk oversættelsesordbog meget, meget påtrængende. Det var jo netop i disse år, at lovarbejdet kørte på højere tryk end nogensinde før, og hjemtagningerne af institutioner og kompetencer faldt tæt, hvilket naturligvis stillede enorme krav til det grønlandske sprog. Men jf. diskussionen ovenfor i forbindelse med forelæggelsens bemærkninger om dansk er det helt klart, at tiden slet, slet ikke var til at beskæftige sig med det lidet populære danske sprog. *Ordbogersuaq* var altså kommet i klemme mellem et symbolsk og et reelt behov, en klemme som virkede yderligere demoraliserende på de sidste rester af medarbejderstaben.

Der var også et andet uafklaret problem, der kom til at grave dybe grøfter mellem medarbejderne – ikke mindst rektor – på den ene side og på den anden side den relativt store gruppe af "tilsynsførende redaktører", der udgjordes af den eksterne redaktion i det helt oprindelige forslag, de korresponderende medarbejdere, der jo for manges vedkommende tilhørte den gamle generation af opinionsdannere, og endelig efter 1982 af medlemmerne af Oqaasiliortut, der jo med lovens vedtagelse fik til opgave "*at have det overordnede tilsyn med det igangværende arbejde med den store grønlandske ordbog.*" Denne store og uensartede gruppe var som så ofte nævnt naturligvis præget af tidens puritanisme og nationalisme uden samtidig at have medarbejdernes professionelle afstand til data. Det er en konstellation, der skaber grobund for konflikter. På den ene side ønskede "de eksterne" grundlæggende præskription og inddragelse af også de af Oqaasiliortuts nydannelser, som endnu ikke havde fundet vej ind i sproget, og frem for alt opfattede de danske låneord som en uting, der ikke kunne eksistere i den nationale ordbog. På den anden side stod så "de interne" med den velkendte mistillid til præskriptionen og det lige så velkendte ønske om deskription.

De leksikologiske problemer

Til sidst skal her en række problemer af mere teknisk art behandles. Der var nemlig alt for mange uafklarede spørgsmål om selve artikelstrukturen, om datafangsten og alt for mange uafklarede spørgsmål af

rent lingvistisk deskriptiv art. Og så skal man jo ikke glemme, at denne historie udspiller sig omkr. 1980, da computerne endnu var nye og langt fra uproblematisk.

Når man i dag bladrer i det gamle ordbogsmateriale springer det i øjnene, at forskellige personer har fulgt helt forskellige principper i lemmatiseringen. Ikke mindst eksisterer der mange lister mv., hvor det upopulære felt, dansk, helt enkelt er udeladt. Og kun meget få af disse maskinskrevne kort og lister er opbygget efter de principper, som landsrådet vedtog i 1978. Dette er egentlig ikke underligt, idet der ved nærmere eftertanke viser sig at være mange flere problemer end netop oversættelsesfeltet indbygget i den foreslåede struktur. Faktisk er der store problemer i reelt samtlige felter. Her skal et par af de mest problematiske kort gennemgås samtidig med nogle kommentarer til de problemer, som de afstedkom, og de tiltag, de genererede:

1. Nøglefeltet giver ud over stavemåden en oplysning om ordklasse og en enkelt grammatisk oplysning in casu deklinationen. Men der findes ingen blot tilnærmelsesvis enighed om det grammatiske beskrivelsesapparat. Terminologiforvirringen er stor og den dækker – hvad værre er – undertiden over reelle forskelle i opfattelsen af processer og tilstande i det grønlandske sprog. En af de allerførste opgaver, som Inuit instituttets medarbejdere kastede sig ud i, var følgelig et forsøg på at opstille en grammatisk standard, der er eksakt nok til at stå for kvantificeringens krav.
2. Udtalefeltet er helt enkelt overflødigt. Fremmedordene fra regnet har vestgrønlandsk udtale været totalt forudsigelig på såvel segmentniveau som på prosodisk niveau i hvert fald i dette århundrede. Og efter vedtagelsen af retstavningsreformen i 1973 er denne forudsigelighed reelt blevet umiddelbart læsbar.
3. Betydningsfeltet er væsentligt, men som det fremgår af illustrationen finder der en total sammenblanding af denotation, etymologi og usus sted. I det hele taget viste det sig at være meget tidskrævende at få de korresponderende medarbejdere til at adskille beskrivelsesniveauerne.
4. Eksempelfeltet må vel betegnes som hjertet i en national ordbog. Men som det anvendes i eksemplet har det kun en meget ringe værdi. Der er nemlig tale om ad hoc eksempler. Ordbogsredaktionens tidlige tid var stort set ahistorisk. Interessen samledes om indsamling af helt nyt materiale (det er her de ovenfor omtalte mange kassettebånd kommer ind) og denne interesse modsvarede så af en tilsvarende begrænset interesse for det forhåndenværende materiale, som jo også rigtigt nok næsten udelukkende var bilingvalt. Kernen i dette problem er selvfølgelig, at projektet uden en eller anden form for basal excerptsamling (fx tidligere ordbøger) under ingen omstændigheder kan holdes inden for den tidsramme eller den økonomiske ramme, som projektet selv i allergunstigste fald ville have haft.

Specielt kan det undre, at der mangler oplysninger om særlig stilistik, fagsprogsbegrænsninger og historiske oplysninger. Det kan også, ikke mindst tidsånden taget i betragtning, forekomme overraskende, at de af mange årsager interessante informationer om ordenes relationer vestpå til såvel inupik- som yuppik-dialekter ikke er medtaget⁸.

I denne sammenhæng er der et helt anderledes problem, der må nævnes selv om det er af mere leksikografisk end leksikologisk karakter. Det er spørgsmålet om EDB, der i denne computerens mørke middelalder skabte lige så store problemer, som de løste. Dette gjaldt også *Ordbogersuaq* og *Ilisimatusarfik*. Der var så mange forhold at tage stilling til: Skulle det være centralt eller distribueret, skulle det være PC-er eller net, skulle man lægge sig op ad hylde soft-ware eller skulle man programmere selv. For slet ikke at tale om den række af koncepter, man måtte forholde sig til: OS1100, CPM, XENIX, PC-DOS, MS-DOS osv. osv. Og holdninger, programmer og begreber skiftede hastigere end Grønlands vejr en efterårsdag med søndenvind. Denne problemstilling er naturligvis ikke særligt grønlandsk, men kun alt for velkendt overalt. Når den alligevel omtales i denne sammenhæng skyldes det en formodning om, at problemet i det meget lille grønlandske miljø uden teknisk ekspertise i organisationen kom til at spille en for central rolle.

En konklusion

Der er mange gode grunde til at *Ordbogersuaq* aldrig blev til noget. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at projektet ingen fremtid har. I det foregående er der forsøgt tegnet et billede af et projekt, der aldrig rigtigt kom i gang, men samtidig er det understreget, at den aller-væsentligste årsag til dette er at søge i det faktum, at timingen var forkert.

Ordbogersuaq kunne ikke skrives i 80-erne, men nu en lille snes år senere kan den formentlig godt genovervejes, om end i en anden form jf. tankerne nedenfor. Efter erfaringerne fra *Ordbogersuaq* burde det være klart, at der er en række forudsætninger, der skal opfyldes først, og en række attituder, der må overholdes.

For det første må opgavens reelle omfang erkendes af såvel medarbejdere som bevilgende instanser og projektet må sikres adgang til de tilstrækkelige ressourcer i tilstrækkeligt mange år.

⁸ Det ville have været et meget ambitiøst forehavende, havde man medtaget det, men det ville være interessant og det ville være i tidens ånd. Betragtningen skal altså nærmest læses som min stille forundring over, at feltet ikke er ønsket inddraget.

Det må fastholdes, at ordbogsarbejde også i Grønland er en teknisk krævende virksomhed, der med uhyre få undtagelser kan tænkes uden en høj grad af faglig ekspertise forudsat. Der må altså af den lille gruppe personer med en relevant uddannelse øremærkes menneskelige ressourcer til eksklusivt dette arbejde.

Det må erkendes og accepteres, at "radbrækning af sproget" i en eller anden form må og skal finde sted selv i en grønlandsk ordbog (eller en sproglig database).

Ordbogens symbolske og snævert nationale betydning er ikke tilstrækkeligt til i sig selv at legitimere et så stort arbejde, der i praksis må forventes at blokere alle øvrige initiativer ved reelt at sluge alle forhåndenværende økonomiske og menneskelige ressourcer i en længere årrække. Den må derfor i en helt anden grad end tilfældet var i 80-erne tænkes polyfunktional.

Der er en meget begrænset kildeadgang for den grønlandske leksikograf. Der findes intet sprognævnregister, ingen seddelsamling ved universitetet og der er kun få ældre ordbøger. Der må derfor med højst mulig prioritet etableres et tekstkorpus som basis for udvælgelsen af lemmata og med henblik på excerpering af autentiske og dækkende eksempler på anvendelsen.

Det må summa summarum erkendes, at selve forudsætningen for leksikografi i såvel grønlandsk som i andre meget små sprog er erkendelsen af det faktum, at der er for få personer til at overkomme for mange arbejdsopgaver.

Det er mange odds imod grønlandsk leksikografi, men jeg er overbevist om, at erfaringerne fra den store ordbog kan hjælpe med til at overvinde mange af dem. For der er lyspunkter i mørket. Først og fremmest er teknologien blevet så meget raffineret, at tekstkorpora, konkordanser, KWIC's og lignende nu kan etableres på en brøkdel af den tid, noget sådant engang krævede. For det andet muliggør moderne kommunikation uhindret samarbejde med medarbejdere uden for Grønland. Det er altså nu muligt at tilknytte i udlandet bosiddende leksikografer på deltid eller som konsulenter til varetagelse af udvalgte opgaver og dermed reducere behovet for lokal arbejdskraft, der i den grønlandske sammenhæng er selve knaphedsfaktoren.

Men udnyttelsen af disse teknologiske tilbud forudsætter særdeles kompetente og veluddannede medarbejdere, der ikke udelukker sig selv fra mulighederne af ideologiske eller nationalistiske årsager.

Litteratur

BilEft77: *Grønlands Landsråd – Efterårsmøde 1977 – Bilag*. Godthåb 1979.

- DA-GRL 1960 = Aage Bugge, Kristoffer Lyng, Ad. Fuglsang-Damgaard, Frederik Nielsen. *Dansk-Grønlandsk Ordbog*. Kalâtdlit-nunãne nakiterisitsissarfik
- GrlEft77 = *Grønlands Landsråds Forhandlinger 1977 – Efterårs-samling 1977*. Godthåb 1979.
- GrlFor78 = *Grønlands Landsråds Forhandlinger 1978 – Forårs-samling 1978*. Uden trykkested og -år
- GrlEft78 = *Grønlands Landsråds Forhandlinger 1978 – Efterårs-samling 1978*. Uden trykkested og -år
- GrlFor81 = *Grønlands Landstings Forhandlinger – Forår 1981*. Grønlands Hjemmestyre/ Pilersuiffik
- KAL77: *Kalâtdlit-nunãne landsrådip okalokatigissutai 1977*. Uden trykkested og -år.